

Jiří Kroupa a Milena Bartlová

GP3MP_HTGP Historie a teorie galerijní pedagogiky

Jan Charvát

podzim 2012

vyučující: Mgr. Bc. Alice Stuchlíková, Ph.D.

prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc.

narozen 9. 10. 1951 v Brně

Historik umění prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc. se specializuje na dějiny architektury raného novověku. Vyučuje v semináři dějin umění na Masarykově univerzitě v Brně. Je autorem mnoha odborných publikací, například: *Alchymie štěstí : pozdní osvícenství a moravská společnost 1770-1810 atd.*

Vzdělání a akademická kvalifikace

- 1971-1975: Filosofická fakulta brněnské University (UJEP): dějiny umění- historie-sociologie
- 1975: Dipl. (dějiny umění)- Architektonické dílo Frant. Ant. Grimma
- 1975: Dipl. (historie)- Rokoko-klasicismus jako výraz senzibility aristokracie v polovině 18. století na Moravě, I.-II.
- 1976: PhDr.- Dietrichsteinové v 18. století. Studie o pozdně feudálním panství v době krize robotně nevolnického systému
- 1983: CSc.- Sociální a kulturní kořeny osvícenství na Moravě, I.-II. (UK Praha)
- 1995: Doc.- "Lieu de plaisance" a barokní Morava. Pronikání a působení francouzské kultury v architektuře 18. stol. na Moravě, I.-III.
- 1999: 15. 10. - jmenování univ. profesorem pro obor dějiny umění

Přehled zaměstnání

- 1976-1978: Muzeum Kroměřížska v Kroměříži (odborný pracovník)
- 1978-1987: Moravská galerie v Brně - grafická sbírka (1978 česká kresba a grafika, 1985 stará kresba a grafika)
- 1988-dodnes: Seminář dějin umění FF MU
- 1992-2002: vedoucí Semináře dějin umění
- 2001-2006: proděkan FF MU pro vědu a vývoj

Pedagogická činnost

- FF MU: Metodologie a filosofie dějin umění - "Mentality", kulturní dědictví a historická antropologie - Dějiny architektury a stavitelství raného novověku (16.-19. stol.) - Uvedení do teorie a dějin architektury - Uvedení do dějin kresby a grafických technik
- FF MU: (od 2010) garant aktivit Centra pro dějiny obrazu a vizuální kultury
- DF JAMU v Brně (1990-1992-externí výuka): Dějiny umění v dějinách kultury
- FaVU VUT v Brně (1992-1998-externí výuka): Filosofie a teorie dějin umění
- FSS MU (od 1998): Urbanismus a zahradní umění, "genius loci"-"enigma loci", dějiny moderní architektury (Humanitní environmentalistika)

Vědeckovýzkumná činnost

- a) Dějiny architektury raného novověku (16.-19. století)
- b) Dějiny kresby a grafických technik 17.-18. století
- c) Dějiny mentalit a historické antropologie 17.-18. století
- d) Metodologie a filosofie dějin umění
- e) Umělecká kritika a teorie současné architektury

Autor přes 250 vědeckých a odborných publikací (z toho 88 v době před působením na MU) a na 50 hesel ve významnějších vědeckých katalozích.

Řešitel osmi grantových projektů a spolupracovník výzkumného záměru: Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura (2005-2011).

Přednesení 40 referátů na konferencích doma i v zahraničí (v letech 1989-2008), a příprava 75 přednášek pro veřejnost (během posledních deseti let, vesměs v prostorách Moravské galerie v Brně).

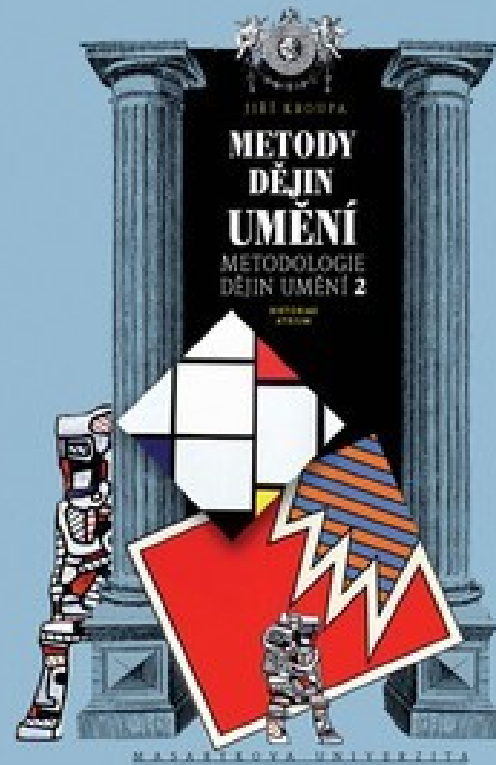
Univerzitní a mimouniverzitní aktivity

- 1993-1995: člen akademického senátu FF MU
- 1997-dodnes: člen vědecké rady FF MU
- 1997-1999: člen umělecké komise rektora MU
- 2011-dosud: člen rady pro kulturu a umění MU
- 1998-2004, 2004-2011: člen vědecké rady MU

- člen Umělecko-historické společnosti v českých zemích (1991-1993 místopředseda),
- člen Společnosti pro výzkum 18. století - International Society for Eighteenth-century Studies /ISECS
- 1992-1997: vědecká rada Moravské galerie v Brně
- 1992-dosud: člen redakční rady Bulletinu Moravské galerie (2009 předseda redakční rady)
- 1999-2011: člen poradního sboru Rady města Brna pro kulturu
- 1999-2009: člen vědecké rady FF Palackého univerzity v Olomouci
- 2010-dosud: člen správní rady Česko-francouzské akademie Telč o.p.s.

Jiří Kroupa se problematice zprostředkování umění a galerijní pedagogice věnuje v kapitole publikace Metodologie dějin umění 2

Následující slidy představují výběr textů z dané kapitoly, které se zabývají naší problematikou.

Mezi výtvarnou kritikou a galerijní pedagogikou

- Dnešní umělecký kritik je specialistou s nabytými zkušenostmi a má svou představu o budoucnosti vývoje směru, který sám hájí. Proto se umělecký kritik v oblasti současné tvůrčí činnosti ještě více sblížil s umělcem, stal se jeho teoretikem a vykladačem – kurátorem, propagátorem a inzerentem.
- Tradičně definovaný umělecký kritik zůstává ve své zprostředkující a učící funkci směrem k divákovi již nikoli jako bývalé „svědomí umělce“ ale nyní spíše jen jako „učitel vidění diváků a odběratelů uměleckých děl“.

Tab. Vztah kurátora, umělecké kritiky a zprostředkovatele umění v současnosti

Kurátor, galerista

je dnes v pozici staršího „svědomí umělce“, které prezentuje ovšem již nikoli pouze písemnou, ale mnohem více výstavní, organizátorskou a akviziční formou.

Umělecký kritik, výtvarný publicista

referuje o výstavě, expozici, uspořádaného projektu; vykládá jeho záměr, koncepci a hodnotí úspěch a první veřejný ohlas akce (srov. v našem prostředí texty v časopisu Ateliér).

Zprostředkovatel umění

se v současnosti objevuje především v pozici „znalce“ a interpreta současného umění.

- V souvislosti s pojmy „zprostředkování umění“, „zprostředkovatel“, apod. vládne někdy určitá nejistota, co tyto termíny vlastně znamenají. Poměrně často bývá totiž kladen do rámce tzv. galerijní pedagogiky a blíží se tak ještě dalším pojmům, jako je např. *označení galerijní animace*, apod.
- Uvedený terminologický problém si můžeme dobře přiblížit na příkladu dvou recentních publikací z galerijního a výstavního prostředí na Moravě.

a) Radek Horáček, **Galerijní animace a zprostředkování umění. Brno 1998**

- Animátor umění je důležitou profesí, spjatou s prezentací uměleckých děl, v níž je návštěvník uváděn do praktické a tvořivé práce.
- Na tento způsob muzejní pedagogiky lze nazírat mimo ústřední hranice umělecko-historické disciplíny (jako činnost spojenou s muzejní a galerijní pedagogikou).
- Radek Horáček nechává pojmu „zprostředkování“ jeho možnou otevřenost a protikladnost. Na jedné straně jednu z dílčích subkapitol své publikace nazývá „zprostředkování umění jako součást dějin umění“, na druhé straně hovoří o aktivizujících programech v galeriích.

b) Yvona Ferencová, Apozice obrazu. Brno 2009

- Dle Yvony Ferencové animace souvisí s utvářením a pochopením tvořivých schopností člověka a jeho schopností estetického prožitku.
- Naopak zprostředkování by mohlo být chápáno podobně, jako byly v minulosti diskuze nad obrazy v raně novověkých salonech – tj. bylo by rozhovorem o obrazech v našich myslích.

- Dle názoru Jiřího Kroupy se na rozdíl od galerijní animace zprostředkování umění stává podstatně novou kompetencí historika moderního a současného umění, v níž by spojoval svou k objektivitě cílící práci se subjektivním myšlením uměleckého kritika.

- Zatímco kurátor, galerista, umělecký kritik a publicista má vždy v první řadě na mysli inovační sílu uměleckého díla a hledá jeho základní smysl v budoucnosti, zprostředkovatel se snaží porozumět uměleckému dílu v jeho současném kontextu.

- **Zprostředkování umění v tomto smyslu by mělo být patrně jasně odlišeno od galerijní animace v rámci galerijní pedagogiky.** Zřejmě se tak v současném výstavním prostředí setkáme s dvojitým zaměřením:

- a) jedno se upírá k estetickým kompetencím především mladého diváka (galerijní animace)

- b) druhé předává specificky umělecko-historické a sociálně historické znalosti o současném umění celé veřejnosti (zprostředkování umění)

Dopolední přednáška pro děti v rámci sobotního ateliéru k výstavě Speculare – dívej se, zpytuj prof. Jiřího Kroupy na téma „Útěk z reálného světa, iluzionismus“, 2002.

prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc.

Narozena roku 1958 v Praze

Prof. PhDr. **Milena Bartlová**, CSc. je historička umění, věnuje se kultuře a umění středověku, muzeologii a vizuálním studiím. Přednášela na semináři dějin umění MU a v současné době přednáší na katedře dějin umění a estetiky na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Dále se věnuje publikování a výzkumné činnosti.

Vzdělání a akademická kvalifikace

- 2005 Prof. MU
- 2001 Doc. FF MU
- 1995 CSc/PhD Ústav dějin umění AV ČR (práce: "Vztah českých milostných madon k ikonám")
- 1983 PhDr FF UK Praha (práce: "Figurálně zdobené rámy českých gotických obrazů")
- 1980-83 dějiny a teorie výtvarného umění, FF UK Praha
- 1973-77 Akademické gymnasium Praha

Publikační činnost

- Mistr Týnské kalvárie: český sochař doby husitské
- Pieta z Jihlavy: pieta z farního kostela sv. Jakuba v Jihlavě - nový pohled na staré téma
- Artemis a Dr. Faust: ženy v českých a slovenských dějinách umění
- Poctivé obrazy: deskové malířství v Čechách a na Moravě 1400-1460
- Pop history: o historické věrohodnosti románů, filmů, komiksů a počítačových her
- Předěly staletí: české a světové dějiny v horizontech věků
- Skutečná přítomnost: Středověký obraz mezi ikonou a virtuální realitou

Přehled zaměstnání

- 2010- Collegium Europaeum (FIÚ AVČR - FF UK)
- 1998- FF MU Brno
- 1998-2005 PedF UK Praha, katedra dějepisu
- 1996-97 Sbírka starého umění Národní galerie v Praze
- 1991-96 Ústav dějin umění AV ČR
- 1978-90 Národní galerie v Praze, od 1983 kurátorka ve Sbírce starého umění
- 1977-78 lektorka cizích jazyků v OKD Praha 10

Pedagogická činnost

- přednášky z dějin umění středověku 10.-15. století, vedení seminářů, diplomových prací a doktorandů v tomtéž oboru a v oboru metodologie dějin umění

Vědeckovýzkumná činnost

- 2005-2007 grant GA ČR společně s M. Šroňkem (ÚDU AVČR): Média a struktury konfesijní identity 1380-1620
1992-1994 grant Research Support Scheme CEU: Relationship Between Bohemian Graceful Madonnas and Icons
- 2002-2004 grant GA ČR: Mezi gotikou a renesancí - umění doby Jagellonské v Čechách a na Moravě
- 2001-2003 grant Vzdělávací nadace Jana Husa: Využití produktů populární kultury při výuce historie
- 1999-2000 grant programu Brána muzea otevřená, Open Society Fund Praha: Učitel dějepisu v muzeu. Didaktické materiály k výstavě Sláva barokní Čechie
- 1997-1998 grant Research Support Scheme of the Open Society Institute: The Work and Workshop of the Master of the Rajhrad Altarpiece

Mimouniverzitní aktivity

- redakční rada časopisu Castrum Pragense 2000-
- redakční rada časopisu Bulletin Moravské galerie 2004-2005
- redakční rada časopisu Opuscula Historiae Artium 2008-
- redakční rada časopisu Colloquia Medievalia Pragensia 2009-
- Rada grantového programu Brána muzea otevřená Open Society Fund 1998-2002
- Oborová rada Grantové agentury ČR 2002
- Podoborová komise Oborové rady 4 Grantové agentury ČR 2002-2006
- Hodnotící panel P409 Grantové agentury ČR 2009-2010
- Rada programu výzkumu a vývoje pro výtvarné umění MK ČR 2005-
- Pracovní skupina Akreditační komise Ministerstva školstva SR 2003-
- Nákupní komise Sbírký starého umění Národní galerie v Praze 2004-
- Rada Moravské galerie 1999-2003; Umělecká rada MG 2010-
- Vědecká rada Collegium Bohemicum, Ústí nad Labem (muzeum pro dějiny Němců v českých zemích)2008-
- Vědecká rada Akademie věd ČR 2009-
- Vědecká rada Univerzity Karlovy 2010-
- Předsedkyně Uměleckohistorické společnosti 2008-2011

Milena Bartlová se k problematice galerijního lektorství vyjadřuje v článku Dějiny umění a jejich kvalitní prezentace veřejnosti, který se nachází v Bulletinu MUZEUM, UMĚNÍ A SPOLEČNOST, který v tomto vydání především shromažďuje příspěvky odborného semináře Rady galerií ČR.

Následující slidy představují výběr textů z daného článku.

- Rozpor mezi těmi, kdo pracují teoreticky, a těmi, kdo jejich výsledky „uvádějí do praxe“, je zpravidla institucionalizován v organizační a zaměstnanecké struktuře muzeí a také v rozdílném vzdělávání obou skupin.
- Lektorské aktivity jsou v rozpočtu, který odráží prestižní postavení jednotlivých součástí muzejní práce, zpravidla odsouvány na poslední a okrajové místo, první se škrtačí při úsporných opatřeních a celkově nepožívají dostatečný respekt.
- Popsané rozdělení není funkční v tom smyslu, že nepodporuje žádoucí porozumění veřejnosti výtvarnému umění v muzeu, konzervuje přežilý stav a v důsledku přispívá k zpravidla oprávněnému pocitu, že muzeum umění je v krizi, snadno pojmenovatelné jako „prázdné výstavní sály“.

Jak se liší práce lektora od práce historika umění?

- příčina vzájemného obtížného porozumění či rovnou neporozumění mezi historiky umění a lektory, jež spočívá v rozdílném charakteru jejich vzdělání.
- Lektori jsou svým vzděláním zpravidla pedagogové, resp. andragogové. V drtivé převaze jsou v muzeích umění pedagogové výtvarné výchovy. Ti jsou vyškoleni v citlivém vnímání formálních kvalit uměleckých děl a znají postupy, jak usnadnit návštěvníkům co nejlepší prožitek v této oblasti.
- Nemusí používat jen slova, mají k dispozici i akční a výtvarné postupy, které jsou povaze výtvarných objektů podstatně bližší nežli promluva historika umění.
- Na druhé straně však jim z podstaty věci zcela schází možnost historického odstupu – jejich animace apod. jej nemohou obsahovat, zprostředkovávají umělecká díla vždy jako by to byla díla dnešní.

Proč je nutno umění interpretovat a zpřístupňovat?

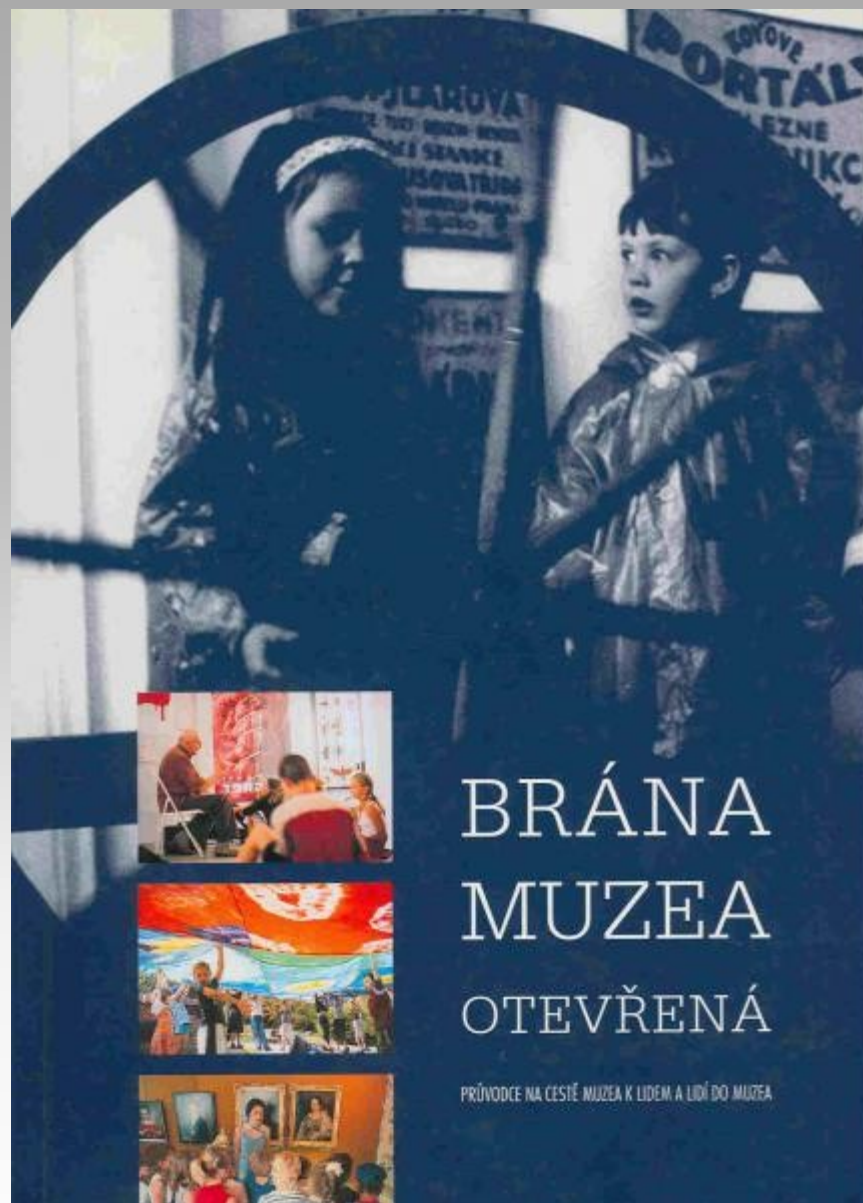
- Od umění nemůžeme už očekávat, že onu povznášející úlohu splní samo, automaticky, svou pouhou existencí v prostoru, kam potenciálně může každý přijít.
- Muzeum umění se stává institucí, která v poměrně ostré konkurenci nabízí využívání volného času a vzdělávání dětí i dospělých.
- Do obou oblastí se prolíná kategorie prožitku. Ten může nabývat několikero podob v rejstříku od konzumní zábavy, přes zábavné vzdělávání a vzdělávání s promyšleným zapojením afektivní složky, až po kultivaci duchovních hodnot.
- Přilákat lidi do muzea a přesvědčit rozhodovací elity o jeho smyslu jsou dvě stránky téhož cíle, k němuž vede řada cest, souhrnně označitelných jako specifický „kulturní marketing“. O jeho legitimitě lze vést spor; snad jediná nesporně legitimní činnost v tomto směru je právě interpretace.

Interpretace

- Může jít o převedení z odborného jazyka do jazyka srozumitelného široké veřejnosti.
- Může ale také jít o převádění vizuální kvality vystaveného uměleckého díla do slov.
- Pokud historik umění dokáže rozlišit publikum, pro které se vyjadřuje, měla by tato vlastní odborná interpretace být bez dalšího srozumitelná.
- Interpretace v hlubším pohledu znamená, že se divákovi poskytne způsob, jak dílu rozumět. Z našeho pohledu to chápeme jako pomoc, nelze se ale vyhnout námitce, že je to stejně tak uzurpace smyslu díla a okupace prožitku. Interpretace je zároveň vždy také projevem moci toho, kdo ví, nad tím, kdo neví.
- Podstatná je správná volba žánru promluvy a jazyka, který bude pro konkrétní publikum přijatelný a plně sdělný. Obojí podle mého názoru otevírá zcela praktické možnosti úspěšné práce pro veřejnost v muzeích umění.

Milena Bartlová na naši problematiku nahlíží i v kapitole knihy **Brána muzea otevřena**.

Následující slidy představují výběr textů z dané kapitoly.

- Muzeum může své návštěvníky vtahovat do samotného dobrodružství poznání.
- Muzeum dnes již nefunguje jako instituce poskytující „osvícení myslí“
- Proto je pro dnešní dobu podstatná transformace účelu muzeí, je třeba nalézt nová kritéria tvorby sbírky, která budou dána jednak příběhem, který chceme předvést, a jednak metodami jimiž tento příběh chceme sdělit
- Jednou z možností jak nazírat na sbírku v muzeu je pohled na ni jako na soubor předmětů, jež mohou posílit naši paměť, pomoci vyvolat osobní prožitek a pomoci uvědomit si kořeny vlastních, rodinných či komunitních.
- Důležitou kvalitou uměleckých děl v muzejních sbírkách je právě schopnost prostřednictvím vizuálních symbolů vyvolávat emocionální reakci, která zpestří a prohloubí zážitek z návštěvy muzea.
- V jistém smyslu lze shrnout: muzeum 21. století má zodpovědnost za uchování paměti a zachování smyslu pro prožitek reality.

Zdroje:

BARTLOVÁ, Milena. Dějiny umění a jejich kvalitní prezentace veřejnosti: ze semináře Rady galerií. In: FASSATI, Tomáš, ed. *Muzeum, umění & společnost 2005/1: bulletin* [online]. Muzeum umění a designu Benešov, ©2005, Dostupné z: <http://www.muzeum-umeni-benesov.cz/bulletin/2005-01.htm>

BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená*. Náchod: Juko, 2003, 583 s.

FERENCOVÁ, Yvona. *Apozice obrazu*. Vyd. 1. Brno: Pavel Křepela, 2009, 183 s.

KROUPA, Jiří. *Metody dějin umění: metodologie dějin umění 2*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 343 s.

Životopis Jiřího Kroupy:

<https://is.muni.cz/auth/osoba/1868#cv>

Životopis Mileny Bartlové:

<https://is.muni.cz/auth/osoba/31629#cv>